

MICHAŁ KOSCHE

RELACYJNY I SPOŁECZNY WYMIAR ŚWIĘTOŚCI

SOCIAL AND RELATIONAL DIMENSION OF HOLINESS

Abstract. This article deals with the social and relational dimension of holiness. His inspiration is the exhortation *Gaudete et exsultate* of Pope Francis. Analyses of the social and relational dimension of holiness are preceded by a reflection on the holiness of God himself, which is the ontological foundation of the holiness of the Church and of man. The aim of the article is to show that holiness is a certain way of life, which consists in participating in communion with the threefold Holy God. It is not an unsurpassed ideal that only a few achieve, but a model according to which a Christians should shape the life of the Church and the social and relational space that surrounds it.

Keywords: Holiness; social life; God; the Church.

W swojej adhortacji apostolskiej *Gaudete et exsultate* papież Franciszek podjął niezwykle ważny temat powołania do świętości w świecie współczesnym. Ojciec Święty stwierdził, że jego celem „jest przedstawienie po raz kolejny powołania do świętości, próbując ująć je w aktualnym kontekście, z jego zagrożeniami, wyzwaniem i możliwościami. Ponieważ Pan każdego z nas wybrał, ‘abyśmy byli święci i nieskalani przed Jego obliczem’ (Ef 1,4)”¹. Do kroczenia drogą świętości wielokrotnie zachęcał także św. Jan Paweł II. Papież Polak swoje wezwanie kierował do wszystkich dzieci Kościoła, nie tylko do duchownych i osób konsekrowanych. W adhortacji *Christifideles laici* stwierdził, że „godność świeckich katolików ukazuje się nam w pełni, gdy rozważamy pierwsze i podstawowe powołanie, które Ojciec w Jezusie Chrystusie i przez Ducha Świętego kieruje do każdego z nich, powołanie do

Dr MICHAŁ KOSCHE – badacz niezależny; e-mail: michal.kosche@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1715-0510>.

¹ Franciszek, Adhortacja *Gaudete et exsultate* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2018), 2.

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

świętości, czyli do doskonałości w miłości. Święty jest najwspanialszym świadectwem godności otrzymanej przez ucznia Chrystusa”².

Wołanie papieży o podjęcie drogi codziennego uświęcania się w łasce Bożej nie jest zarezerwowane jedynie dla pewnej grupy osób, które pragną poszukiwać głosu Pana, oddzielając się od świata i żyjąc w odosobnieniu. Obietnica świętości, pochodząca z ust Bożych, możliwa jest do zrealizowania w warunkach życia codziennego, pośród radości i trosk, jakie przynależą do normalnej ludzkiej egzystencji. Jeśli mamy przed oczyma Boską obietnicę, iż Jego wolą jest nasze uświęcenie (por. 1 Tes 4,3), to znaczy, że można je zrealizować w świecie relacji międzyludzkich i w przestrzeni życia społecznego. Świętość, która bierze swój początek w Bogu, jest wielkim darem Stwórcy. Człowiek jest wezwany do przyjęcia tego daru i do aktywnego w nim uczestnictwa. Św. Jan Paweł II przypomina, że „powołanie ludzi świeckich do świętości oznacza wezwanie do tego, by żyli oni wedle Ducha włączeni w rzeczywistość doczesną, i poprzez uczestnictwo w działalności ziemskiej”³.

Świętość ujawnia się i owocuje w przestrzeni życia społecznego, w wymiarze relacji międzyosobowych. Zasadne jest zatem poddanie bardziej wnikliwej analizie społecznego i relacyjnego horyzontu świętości. Teologia systematyczna poucza, że fundamentem świętości jej jest wymiar ontologiczny. Bóg jest święty w swojej Istocie, w swoim Bycie. Stąd bierze początek wszelka świętość. Dlatego punktem wyjścia namysłu nad świętością w przestrzeni życia społecznego musi być właściwe odczytanie istoty świętości samego Boga. Będzie to przedmiotem pierwszej części niniejszego artykułu. Wspólnotowy wymiar świętości ujawnia się w sposób szczególny w Kościele. Krzyżuje się w nim świętość o profilu wertykalnym (Bóg i Jego łaska) ze świętością o profilu horyzontalnym (świętość ludzka i przyjęcie łaski). Temu zagadnieniu zostanie poświęcona druga część analiz. Korzeniem świętości jest osobista relacja z Bogiem, która swoją formę praktyczną przybiera w duchowości. Dlatego też nie może zabraknąć bliższej charakterystyki „duchowości świętości”. Z wewnętrznej relacji z Bogiem wypływa działalność *ad extra*. Świętość ujawnia się wtenczas w przestrzeni życia społecznego w czynach miłosierdzia, w solidarności z bliźnimi, w chęci pomocy potrzebującym czy we wprowadzaniu sprawiedliwości społecznej i krzewieniu „logiki daru”. Temu zagadnieniu zostanie poświęcona ostatnia część artykułu. W ten sposób zostanie zaprezentowana swego rodzaju „logika świętości” rozumiana jako dzielenie się przez Boga swoją świętością z człowiekiem, który przyjmuje owy dar

² Jan Paweł II, *Adhortacja Christifideles laici* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1988), 16.

³ Ibidem, 17.

w sposób aktywny: uczestnicząc w świętości Stwórcy, uświęca siebie samego, jednocześnie przemieniając świat wokół siebie. Całość analiz przedstawionych w niniejszym artykule posiada charakter personalistyczny i hermeneutyczny. Niemniej jednak fundament świętości, jakim jest w pierwszej kolejności sam Bóg oraz relacja człowieka z Nim, posiada swój ontologiczny wymiar. Ostatecznie, aby zrozumieć świętość człowieka, trzeba harmonijnie połączyć oba wymiary.

1. ONTOLOGICZNY FUNDAMENT ŚWIĘTOŚCI

Świętość bardzo często bywa utożsamiana przede wszystkim z postawą etyczną. Jest to pogląd tylko częściowo prawdziwy, ponieważ świętość w swej istocie jest rzeczywistością o znacznie głębszym bytowym wymiarze. Otóż, z teologicznego punktu widzenia, świętość to w pierwszej kolejności sposób bytowania samego Boga, jego Istota. Zdaniem Czesława Stanisława Bartnika, świętość to przymiot Boga rozpatrywany po linii integrum osobowego. Lubelski dogmatyk zauważa, że: „Bóg jako Świętość Osobowa jest Samą Świętością. Świętość ta jest nieogarnionym i niewysłowionym wymiarem Wzniosłości, Godności, Majestatu, Światłości i Absolutności doskonałościowej Jego życia osobowego, a jednocześnie mieści w sobie wszelkie wartości, postawy i doskonałości etyczno-moralne oraz sprawcze, które są zgodne z Naturą Boga, nie zawierając żadnej domieszki niedoskonałości”⁴.

Świętość Boga tworzy także swoistą przestrzeń dla świętości człowieka. Ma ona naturę osobową (*sanctum*) oraz komunijną (relacyjną). Oznacza to, że świętość jest sposobem istnienia osoby, a także rzeczywistością ujawniającą się w przestrzeni życia relacyjnego. Bóg, który jest Święty, jest jeden, co do Istoty (Natury), natomiast w porządku osobowym jest Trójcą, komunią świętości Ojca, Syna i Ducha Świętego. Naprowadza to na wniosek, niezwykle istotny dla problemu badawczego podejmowanego w tym artykule, iż świętość w Bogu posiada relacyjny charakter. Nie jest jedynie jakąś nie do końca sprecyzowaną i statyczną cechą bytu Boskiego. Świętość ma charakter wybitnie komunijny, wpisuje się w samo serce dynamizmu miłości, jaki zachodzi pomiędzy Ojcem a Synem w Duchu Świętym.

Przypatrując się świętości Boga, należy podkreślić szczególną rolę Trzeciej Osoby Trójcy Świętej. Właściwie już samo określenie „Duch Święty” naprowadza w oczywisty sposób na to, że w tej Osobie Boskiej świętość realizuje się

⁴ Czesław S. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, t. 1 (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2009), 139.

w sposób unikatowy. Jak zauważa Krzysztof Guzowski, „w Bogu Duchu Świętym (jako Osobie) świętość ontologiczna jest jednocześnie świętością moralną, ponieważ żywa Osoba działa według tego, Kim ‘Jest’”⁵. Istotą Trzeciej Osoby Trójcy jest właśnie bycie doskonałą jednością Ojca i Syna. Świętość Ducha, który pochodzi od Ojca i Syna, jest zatem najdoskonalszą Ich wzajemną komunią i zjednoczeniem w miłości. Świętość więc musi być w tej perspektywie postrzegana jako „wspólne Bycie”, „wspólnota” Ojca z Synem, stając się rzeczywistością osobowo-ontyczną i osobowo-relacyjną zarazem. Kardynał Joseph Ratzinger zauważył, że: „Jedność między Ojcem a Synem powinna być postrzegana nie jako współistotność ogólna i ontyczna, lecz jako *communio*. Innymi słowy, nie bierze się ona z ogólnej metafizycznej substancji, ale z osoby. Natura Boża jest wewnętrznie osobowa. W Trójcy owa diada (Ojciec – Syn) powraca do jedności, nie zrywając dialogu. Dialog w zasadzie jest potwierdzany w ten sposób. Usiłowanie powrotu do jedności, bez osadzenia jej w Osobie, zerwałoby dialog jako dialog. Duch jest Osobą jako jedność i jednością jako Osoba”⁶.

Boska Świętość jest ściśle związana z miłością. Ponownie, nie chodzi tu jedynie o pewną bytową doskonałość Boskiej Istoty, lecz o nieustanną i doskonałą wymianę darów, jaka zachodzi pomiędzy Ojcem a Synem. Miłość osiąga swój szczyt i doskonałość w tym, że w Duchu cały Ojciec oddaje się Synowi, a równocześnie cały Syn oddaje się bez reszty Ojcu. Miłość jest zatem najbliższym synonimem świętości. Jest to niezwykle ważne, kiedy pragniemy się zrozumieć na czym polega świętość w przestrzeni życia społecznego. Nie można być ona niczym innym jak uczestnictwem w tej Boskiej wymianie darów przy jednoczesnym pełnym miłości zaangażowaniu w służbę bliźniemu. Świętość dąży zawsze do owej wspólnoty miłości pomiędzy osobami. Istotą miłości jest zaś oddanie siebie samego w bezinteresownym darze dla innych i zarazem przyjęcie bliźniego jako najcenniejszego daru, tworząc relację o charakterze komunijnym⁷. Taka święta wymiana darów możliwa jest tylko w Duchu Świętym, właśnie dlatego że On jest Osobą-Darem i Osobą-Miłością⁸. Dostrzegał to już św. Augustyn, który – analizując Pismo Święte –

⁵ Krzysztof Guzowski, *Duch dialogujący* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2016), 53.

⁶ Joseph Ratzinger, „The Holy Spirit as Communio: Concerning the Relationship of Pneumatology and Spirituality in Augustine”, *Communio* 25(1998), 326 (tłumaczenie za K. Guzowski, *Duch Dialogujący*, 55).

⁷ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1965) 24; Jan Paweł II, *Męźczyzną i niewiaścią stworzył ich* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2011), 44-53.

⁸ Jan Paweł II, Encyklika *Dominum et vivificantem* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1986), 10.

zrozumiał, że jeśli największym darem Boga jest miłość a zarazem nie ma większego Bożego daru niż sam Duch Święty, to Trzecia Osoba Boska musi być osobową Miłością. Podobnie w wewnętrznym życiu Trójcy, w którym miłość Ojca i Syna stanowiąca wspólnotę Ich Obu, jest Ich wspólnym Duchem, który jest Miłością⁹.

2. ŚWIĘTY KOŚCIÓŁ

Duch Święty, który przenika Ojca i Syna, łączy Ich jako osobowa Świętość w komunie świętości, w której Ojciec staje się jedno z Synem. Ta trynitarna świętość jest rozlewana i urzeczywistniana przez Ducha Świętego w Mistycznym Ciele Chrystusa (Kościele). Duch uświęca osobę ludzką, czyni ją – jak naucza św. Paweł – „nowym człowiekiem” na wzór Jezusa Chrystusa. Sam Kościół to wspólnota świętych, czyli tych, którzy poddali się Duchowi Chrystusa i mają udział w *communio sanctorum*, „rzeczach świętych” (sakramentach i słowie Pańskim). Święty to ten, który żyje duchowością świętości, kierując się „logiką daru”. To, co w Duchu otrzymał od Ojca i Syna, w tymże Duchu pomnaża i rozwija tak, aby służyło Kościołowi i społeczności. Świętość to zatem łaska, dar od Boga. To udział w komunii Trójosobowego Boga, a także realna pomoc okazywana człowiekowi przez Ojca, Syna i Ducha. Z tego daru rodzi się także zadanie – cnotliwe życie. Wzrastanie na drodze cnót to sposób, w jaki świętość ujawnia się w codziennym życiu człowieka, w sposobie bycia i działania.

Przestrzenią, w której świętość Boga uświęca człowieka, jest Kościół. *Katechizm Kościoła katolickiego* poucza, że „Kościół [...] uznawany jest przez wiarę za niezachwianie święty. Albowiem Chrystus, Syn Boży, który wraz z Ojcem i Duchem Świętym doznaje czci jako ‘sam jeden Święty’, umiłował Kościół jako oblubienicę swoją, siebie samego zań wydając, aby go uświęcić; złączył go też ze sobą jako ciało swoje i hojnie obdarzył darem Ducha Świętego na chwałę Bożą. Kościół jest więc ‘świętym Ludem Bożym’, a jego członkowie są nazywani ‘świętymi’” (823). Świętość Kościoła na ziemi jest prawdziwa, choć jeszcze niedoskonała¹⁰. Uświęcenie nie jest czymś automatycznym, lecz zależy od stopnia przyłgnięcia do Boga, od synowskiego

⁹ Sylwester Jaśkiewicz, „Duch Święty jako Miłość w De Trinitate św. Augustyna”, *Tarnowskie Studia Teologiczne* 37(2018): 31-46.

¹⁰ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1964), 48.

posłuszeństwa Jego woli i od zgody na działanie Ducha Świętego w indywidualnym i wspólnotowym życiu człowieka.

Kościół jest rzeczywistością w której dokonuje się misterium zjednoczenia ludzi z Bogiem. *Katechizm Kościoła katolickiego* wyjaśnia, że „komunia ludzi z Bogiem w Kościele przez miłość, która ‘nigdy nie ustaje’ (1 Kor 13,8), jest celem, do którego dąży to wszystko, co jest w nim środkiem sakramentalnym, związanym z tym światem, którego przeznaczeniem jest przeminięcie. Cała jego struktura jest całkowicie podporządkowana świętości członków Chrystusa. Świętość mierzy się według ‘wielkiej tajemnicy’, w której Oblubienica odpowiada darem miłości na dar Oblubieńca. Maryja wyprzedza nas wszystkich ‘na drodze do świętości’, która jest tajemnicą Kościoła jako Oblubienicy bez ‘skazy czy zmarszczki’ (Ef 5,27). Z tego powodu wymiar Maryjny Kościoła wyprzedza jego wymiar Piotrowy” (773). W Kościele w sposób szczególny ujawnia się misja Ducha Świętego jako Tego, w Kim dokonuje się komunია i zjednoczenie osób. Wcześniejsza analiza ontologicznego wymiaru świętości Boga ujawniła, że świętość wydarza się w pełnym miłości zjednoczeniu Ojca i Syna w Duchu. Ten sam Duch sprawia świętość Kościoła rozumianą jako zjednoczenie z Bogiem oraz jako uczestnictwo w Jego trynitarniej komunii. Kościół jest więc przestrzenią, w której Duch Ojca i Syna jednoczy ludzi z Bogiem, uświęcając ich. Na przedłużeniu owej komunii wertykalnej Duch Święty dokonuje także urzeczywistnienia komunii horyzontalnej, rozumianej jako jednoczenie całego rodzaju ludzkiego¹¹. W ten sposób Kościół, będąc sakramentem Syna i Ducha, pełni misję uświęcania człowieka¹². Jest zatem niczym innym jak powszechnym sakramentem zbawienia rodzaju ludzkiego.

Jednocząca moc Kościoła ujawnia się równie wyraźnie, kiedy popatrzy się na tę Bosko-ludzką wspólnotę w perspektywie obrazu „Ciała Chrystusa”¹³. Kościół jest przestrzenią podwójnego zjednoczenia w Osobie Ducha Świętego: po pierwsze zjednoczenia Ojca z Wcielonym Synem; po drugie – na przedłużeniu komunii Ojca z Synem, zjednoczenia człowieka z całą Trójcą w Ciele Chrystusa. Zespolenie człowieka (w wymiarze indywidualnym i społecznym) z Chrystusem staje się podstawą zjednoczenia z Ojcem, ponieważ tylko dzięki włączeniu w Mistyczne Ciało Chrystusa osoba ludzka ma udział w synostwie Bożym.

¹¹ Ibidem, 1.

¹² Guzowski, *Duch dialogujący*, 226-228.

¹³ Czesław S. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, t. 2 (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2010), 28-32.

Świętość Kościoła wyraża się również w doskonałej jedności jego wymiaru chrystologicznego i pneumatologicznego. Krzysztof Guzowski zauważa, że „tak, jak niemożliwe jest wyobrażenie sobie posłannictwa Chrystusa w oderwaniu od Ducha Świętego, tak nie można przeciwstawić wymiaru charyzmatycznego chrystologicznemu w tajemnicy Kościoła. Chrystus dokonuje dzieła usynowienia, a Duch Święty kształtuje w nas postawę synostwa wobec Boga”¹⁴. Kościół jako Ciało Chrystusa i lud Boży posiada świętość rozumianą jako „uczestnictwo w łasce Ducha Świętego, którego namaszczenie stanowi niezbędny fundament istnienia i komunii Kościoła. Tak jak Wcielenie daje początek jedności dwu natur – ludzkiej i boskiej – w jednej Osobie Bożej, tak Kościół stanowi tajemnicę jednej natury ludzkiej, uświęconej przez Ducha Świętego w wielości osób zjednoczonych z jednym Panem, Chrystusem, w taki sposób, że w Nim tworzą przez łaskę Ducha Świętego *jedną Osobę w wielu osobach*”¹⁵. Duch Święty, jako osobowa „zasada jedności”, rozciąga komunię świętości i miłości, jaka istnieje pomiędzy Ojcem a Synem, na wszystkich ochrzczonych. W tej perspektywie należy odczytywać prawdę o „obcowaniu świętych” (*communio sanctorum*) zarówno jako udziału w „rzeczach świętych” (*sancta*), jak też jako komunii pomiędzy osobami świętymi (*sancti*). Kościół jest więc rzeczywistością, w której do głosu w sposób najbardziej pełny dochodzi relacyjny i społeczny wymiar świętości.

3. „DUCHOWOŚĆ ŚWIĘTOŚCI”

Świętość, jako dar udziału w życiu Trójcy, ze strony człowieka wymaga zaangażowania i aktywności. Szczególnym momentem, w którym osoba ludzka doświadcza udziału w świętej miłości Boga, jest modlitwa. Podczas modlitwy Duch Święty wprowadza człowieka w „logikę świętości”, sprawiając, że staje się ona przestrzenią wzajemności pomiędzy człowiekiem a Bogiem. Modlitwa, podobnie jak świętość, jest zarazem łaską i wysiłkiem duchowym. Jest przestrzenią w której spotykają się Bóg z pierwszeństwem swojego daru i człowiek, który z Bożego daru czyni sposób swojego życia. Uprzywilejowanym momentem tak rozumianej modlitwy jest zawsze liturgia. W sposób

¹⁴ Guzowski, *Duch dialogujący*, 214.

¹⁵ Ibidem, 211; Por. Heribert Mühlen, *Una Mystica Persona. Die Kirche als das Mysterium der heilsgeschicht-lichen Identität des Heiligen Geistes in Christus und den Christen: Eine Person in vielen Personen* (München–Paderborn–Wien: Ferdinand Schöningh, 1968), 21.

szczególny Eucharystia rozumiana jako szczyt, do którego zmierza działalność Kościoła, i źródło, z którego wypływa cała jego moc.

Mistrzem i Nauczycielem modlitwy jest sam Chrystus (por. Łk 11,1), a Duch Święty uzdalnia człowieka do tego, aby modlił się na wzór Chrystusa. Cała modlitwa jest zwrócona przez Ducha i Syna w stronę Ojca, ujawniając w ten sposób swoją trynitarną naturę¹⁶. Sercem duchowości jest miłość. Chrystus obiecał, że „kto Mnie miłuje, ten będzie umiłowany przez Ojca mego, a również Ja będę go miłował i objawię mu siebie” (J 14,21). Dlatego też świętość jest szczególnie mocno związana z miłością. Kto nie kocha Boga i nie miłuje ludzi, ten nie może być święty. Świętość i miłość spotykają się wzajemnie w jedności między osobami. Widać to wyraźnie w samej Trójcy, gdzie miłość Ojca do Syna jest Trzecią Osobą Trójcy. Podobnie jest z miłością ludzką. Duch Święty sprawia, że miłość, którą kocha człowiek, jednoczy go z Bogiem i bliźnim. Im większa miłość, tym większe zjednoczenie i tym bardziej ujawnia się ludzka świętość. Jeśli więc modlitwa jest uczestnictwem w świętości samego Boga, to może się ona dokonać tylko w Duchu Ojca i Syna, który Jest Osobą-Miłością i osobową świętością. Uczestnictwo zakłada również wysiłek człowieka. Każdy akt prawdziwie osobowy musi być dobrowolny i angażować cały podmiot jako dokonawcę czynu¹⁷. Dlatego też modlitwa jest zarazem pełnowartościowym aktem człowieka. Tylko Duch Święty może sprawić, że te dwa, wydawałoby się przeciwstawne ruchy – bycie obdarowanym i aktywne działanie – nie tylko nie przeczą sobie, ale się dopełniają, umożliwiając człowiekowi spełnienie się jako bytowi osobowemu.

Duchowość świętości, zakorzeniona w modlitwie, opiera się na kilku fundamentalnych zasadach. Nade wszystko istnieje bezwzględne pierwszeństwo łaski Bożej, przed działalnością człowieka. Dlatego też właściwym nastawieniem chrześcijanina jest w pierwszej kolejności słuchać Pana i pozwalać się Mu uświęcać, a dopiero na przedłużeniu tej postawy znajduje się działanie zgodne z poruszeniami, jakie daje Duch Boży. W związku z tym istnieje pierwszeństwo wewnętrznego życia duchowego i wewnętrznej świętości przed życiem zewnętrznym i świętością ujawniającą się w czynie. Aby móc głosić słowo Boga, aby być świadkiem świętości w świecie, trzeba najpierw słuchać Słowa i pozwolić się Mu ukształtować wewnętrznie. Świętość jest w pierwszej kolejności udziałem w życiu Boga. Z tego zjednoczenia rozlewa się poprzez czyny ludzkie dalej na świat.

¹⁶ Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana 2001), 32.

¹⁷ Karol Wojtyła, *Osoba i czyn* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2000), 115-124, 144-149.

„Duchowość świętości” musi być komunijna. Kościół to dom i szkoła komunii. Jan Paweł II wyjaśnia, że „duchowość komunii to przede wszystkim spojrzenie utkwione w tajemnicę Trójcy Świętej, która zamieszkuje w nas i której blask należy dostrzegać także w obliczach braci żyjących wokół nas. Duchowość komunii to także zdolność odczuwania więzi z bratem w wierze dzięki głębokiej jedności Mistycznego Ciała, a zatem postrzegania go jako «kogoś bliskiego», co pozwala dzielić jego radości i cierpienia, odgadywać jego pragnienia i zaspokajać jego potrzeby, ofiarować mu prawdziwą i głęboką przyjaźń. Duchowość komunii to także zdolność dostrzegania w drugim człowieku przede wszystkim tego, co jest w nim pozytywne, a co należy przyjąć i cenić jako dar Boży: dar nie tylko dla brata, który bezpośrednio go otrzymał, ale także «dar dla mnie». Duchowość komunii to wreszcie umiejętność «czynienia miejsca» bratu, wzajemnego «noszenia brzemion» (por. Ga 6,2) i odrzucania pokus egoizmu, które nieustannie nam zagrażają, rodząc rywalizację, bezwzględne dążenie do kariery, nieufność, zazdrość. Nie łudźmy się: bez takiej postawy duchowej na niewiele zdałyby się zewnętrzne narzędzia komunii. Stałyby się bezdusznymi mechanizmami, raczej pozorami komunii niż sposobami jej wyrażania i rozwijania”¹⁸.

Papież Franciszek w *Gaudete et exsultate* nakłania do budowania duchowości na podstawie „logiki błogosławieństw”. Ojciec Święty stwierdza, że choć istnieje wiele teorii na temat świętości, to nie ma niczego bardziej przydatnego w jej praktykowaniu niż powrót do słów Jezusa i przyjęcie Jego sposobu przekazywania prawdy. Świętość można osiągnąć, żyjąc na co dzień wedle rad ewangelicznych, wedle logiki błogosławieństw. Swoistym podsumowaniem tej logiki zdaniem Papieża jest werset ze św. Mateusza 25,35-36: „Byłem głodny, a daliście Mi jeść; byłem spragniony, a daliście Mi pić; byłem przybyszem, a przyjęliście Mnie; byłem nagi, a przyodzialiście Mnie; byłem chory, a odwiedziliście Mnie; byłem w więzieniu, a przyszlście do Mnie”¹⁹.

Przypatrując się duchowości w sposób bardziej syntetyczny, rozumiejąc ją jako „życie z Ducha Bożego”, można w niej wyróżnić następujące komponenty: teocentryzm – życie wierzącego w Duchu Świętym zostaje ukierunkowane na Boga; chrystocentryzm – wierzący w Duchu stale dąży do upodobnienia się do Chrystusa; eklezjalność – na przedłużeniu relacji wertykalnej duchowość kieruje się w stronę wymiaru horyzontalnego, tworząc w Duchu Świętym komunie wszystkich ochrzczonych w Ciele Chrystusa; sakramentalność – duchowość musi być zakorzeniona w Osobie Słowa Wcielonego także

¹⁸ Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 43.

¹⁹ Franciszek, Adhortacja *Gaudete et exsultate*, 63-109.

w porządku historycznym i egzystencjalnym poprzez święte znaki obecności Chrystusa w Jego Duchu; personalizm – duchowość chrześcijańska umożliwia rozwój człowieka jako osoby na wszystkich płaszczyznach jego bytu poprzez łaskę przeobstwienia; wspólnotowość – rozwój człowieka jako osoby dokonuje się zawsze w sferze relacyjnej. Autentyczna duchowość prowadzi do działania wspólnotowego i kształtowania relacji. Można nawet powiedzieć, że świętość, co do istoty, jest nie tyle doskonałością bytu, lecz jednością osób (miłością); eschatologiczność – świętość, choć realnie owocuje w życiu doczesnym, objawi się w pełni w wymiarze eschatologicznym; nowość – wymiar eschatologiczny w pewnym stopniu jest antycypowany w doczesności, wprowadzając w życie chrześcijanina nowość i dynamizm. Nowość ujawnia się dwojako. Jest ona odnowieniem życia pod wpływem nawrócenia i działania oraz stałym wzrostem pod panowaniem Ducha Świętego²⁰.

4. ŚWIĘTOŚĆ W PRZESTRZENI ŻYCIA SPOŁECZNEGO

Świętość jest rzeczywistością relacyjną. Nie może się ograniczać jedynie do życia indywidualnego, lecz przeciwnie – rozbłyśka w przestrzeni życia społecznego. Wewnętrzne zjednoczenie człowieka z Bogiem, ten Boży dar, rodzi także zadanie, jakim jest dawanie świadectwa o Tym, który jest sprawcą świętości ludzkiej. Kiedy osoba doświadczy świętości Bożej, wtenczas sama pragnie żyć na miarę owego obdarowania. Świętość posiada niezwykle wielką siłę oddziaływania w rzeczywistości społecznej. Jan Paweł II w Liście apostolskim *Novo millennio ineunte* stwierdził, że świętość – zarówno ta w życiu papieży, kardynałów i biskupów, jak i ta objawiająca się w życiu prostych duchownych i świeckich – okazała się być najlepszym świadectwem wiary, które najpełniej – choć bez słów – jest żywym objawieniem oblicza Chrystusa²¹. Wynika z tego bardzo konkretny wniosek, iż doświadczenie świętości jest najlepszym sposobem ewangelizacji i „mowy o Bogu”. W tym samym duchu papież Franciszek zachęca do wkroczenia każdego chrześcijanina na drogę codziennej świętości. Ojciec Święty pragnie wzbudzić w wiernych pragnienie życia w świętości, które byłoby inspiracją dla najbliższego otoczenia. Papież zachęca do „świętości z sąsiedztwa”, do bycia odbłaskiem miłości Boga dla tych, których Pan postawił blisko nas. Jest to postawa, którą Biskup

²⁰ Guzowski, *Duch dialogujący*, 291-296.

²¹ Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 7.

Rzymu określa mianem „klasy średniej świętości”²². Doświadczając w Kościele tajemnicy zjednoczenia z Ojcem, Synem i Duchem, człowiek odkrywa swoją przynależność do świętego Boga. Ten dar, wraz z rozwojem duchowym, sprawia w obdarowanej osobie ogromną potrzebę dawania świadectwa o Bogu. Owa potrzeba staje się zadaniem, do którego przynagla Duch Chrystusa²³. Chrześcijanin, który doświadczył w swoim życiu przemieniającej świętości Boga, swoim własnym postępowaniem, sposobem życia, postawą w pracy czy zachowaniem na ulicy daje świadectwo o Bogu. W ten sposób świętość staje się doświadczeniem innych ludzi. Wchodzą oni w orbitę promieniowania świętości samego Boga. Być czytelnym znakiem świętości Trójcy to najważniejsza misja chrześcijanina *ad extra* – względem świata.

Społeczny wymiar świętości ludzkiej urzeczywistnia się najpełniej w relacji do Chrystusa. Benedykt XVI tłumaczy: „Zjednoczenie z Chrystusem jest jednocześnie zjednoczeniem z wszystkimi, którym On się daje. Nie mogę mieć Chrystusa tylko dla siebie samego; mogę do Niego należeć tylko w jedności z wszystkimi, którzy już stali się lub staną się Jego. Komunia wyprowadza mnie z koncentracji na sobie samym i kieruje ku Niemu, a przez to jednocześnie, ku jedności z wszystkimi chrześcijanami. Stajemy się ‘jednym ciałem’ stopieni razem w jednym istnieniu. Miłość Boga i miłość bliźniego są teraz naprawdę jednym: Wcielony Bóg przyciąga nas wszystkich do siebie. To pozwala zrozumieć, że *agape* staje się teraz także określeniem Eucharystii: w niej *agape* Boga przychodzi do nas cieleśnie, aby nadal działać w nas i poprzez nas. Tylko wychodząc od fundamentu chrystologiczno-sakramentalnego można poprawnie zrozumieć nauczanie Jezusa o miłości”²⁴. Miłość do Boga jest ściśle zjednoczona z miłością do człowieka. Kto „zamyka oczy” na bliźniego, ten pozostaje ślepym także na Boga²⁵. Nie istnieje świętość z pominięciem miłości do bliźnich. Nie istnieje świętość, która nie ujawnia się w przestrzeni życia społecznego. Nawet życie w regule kontemplacyjnej, w odosobnieniu od ludzi, jest służbą świętości przynoszącą owoc innym ludziom.

Miłość bliźniego, będąca owocem uświęcenia przez Bożego Ducha, w opinii Benedykta XVI „polega właśnie na tym, że kocham w Bogu i z Bogiem również innego człowieka, którego w danym momencie może nawet nie znam lub do którego nie czuję sympatii. Taka miłość może być urzeczywistniona

²² Franciszek, Adhortacja *Gaudete et exsultate*, 7.

²³ Jan Paweł II, Adhortacja *Christifideles laici*, 17.

²⁴ Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2005), 14.

²⁵ Ibidem, 16.

jedynie wtedy, kiedy jej punktem wyjścia jest intymne spotkanie z Bogiem, spotkanie, które stało się zjednoczeniem woli, a które pobudza także uczucia. Właśnie wtedy uczę się patrzeć na inną osobę nie tylko jedynie moimi oczyma i poprzez moje uczucia, ale również z perspektywy Jezusa Chrystusa. Jego przyjaciel jest moim przyjacielem. [...] Patrzę oczyma Chrystusa i mogę dać drugiemu o wiele więcej niż to, czego konieczność widać na zewnątrz: spojrzenie miłości, którego potrzebuje”²⁶.

Miłość do konkretnego człowieka, który jest moim bliźnim, nie wyczerpuje społecznego oddziaływania świętości Boga. Duch Święty przynagla człowieka także do aktywnego przekształcania świata i uświęcania go wedle „logiki daru”. Hermeneutyka bytowania i działania w perspektywie daru dotyczy zarówno relacji w małych grupach społecznych (rodzinach, w sąsiedztwie, w zakładach pracy czy w parafiach), jak również świata makroekonomii. Papież Benedykt XVI, wychodząc od wewnętrznego życia trzykrotnie Świętego Boga, zaproponował nawet nowy rodzaj spojrzenia na ekonomię. Fundamentem tego ujęcia jest właśnie „logika daru”. Ojciec Święty, podkreślając antropologiczny wymiar działalności gospodarczej, przypominał fundamentalną prawdę, iż działalność ekonomiczna jest *par excellence* działalnością ludzką²⁷. W związku z tym ekonomii nie można odrywać od etyki, ponieważ podlega ona kwantyfikacji moralnej. Co więcej, działalność w sferze ekonomii podlega, z uwzględnieniem jej specyfiki, ogólnym prawom rozwoju człowieka jako osoby. Człowiek zaś ostatecznie spełnia się poprzez akty miłości i „logikę daru”. Taka jest bowiem jego wewnętrzna konstytucja, która stanowi odbicie samego Boga, będącego zespoloną przez miłość jednością Trzech Osób nieustannie obdarowujących się wzajemnie. Wychodząc z tego personalistycznego aksjomatu, Benedykt XVI postuluje konieczność wprowadzenia „logiki daru” także do sfery ekonomii jako dopełnienia „logiki rynku”. W *Caritas in veritate* czytamy: „w stosunkach rynkowych zasada darmowości oraz logika daru jako wyraz braterstwa mogą i powinny występować w obrębie normalnej działalności ekonomicznej. Jest to potrzeba człowieka w chwili obecnej, ale przemawia za tym również racja ekonomiczna. Jest to potrzeba zarazem miłości jak i prawdy”²⁸.

Papież idzie w swoich propozycjach konsekwentnie dalej, proponując swoją triadę rynek–państwo–dar, w której każda z rzeczywistości wnosi specyficzną i potrzebną „logikę” w celu uczynienia z ekonomii sfery działalności

²⁶ Ibidem, 18.

²⁷ Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2009), 36.

²⁸ Ibidem.

prawdziwie ludzkiej, ukierunkowanej na integralny rozwój osób i społeczeństw. We wspomnianym papieskim dokumencie czytamy: „w życiu ekonomicznym niewątpliwie potrzebny jest kontrakt, który reguluje stosunki wymiany między równoważnymi wartościami. Potrzebuje jednak również sprawiedliwych praw oraz form podziału dochodu kierowanych przez politykę, a także dzieł odzwierciedlających ducha daru. Wydaje się, że ekonomia zglobalizowana preferuje pierwszą logikę – logikę wymiany opartej na kontrakcie, ale bezpośrednio lub pośrednio wskazuje, że potrzebuje również dwóch pozostałych: logiki politycznej oraz logiki daru bez kompensaty”²⁹.

Benedykt XVI w swojej koncepcji „logiki daru” pokazuje, jak dalece można przepoić świat ludzkich relacji modelem istnienia i działania, jaki odnajdujemy w misterium Trójcy. Świętość Boga udzielana jest w Duchu człowiekowi na każdym etapie jego życia. Nie jest ona jakiegoś rodzaju „luksusem chrześcijańskim” dostępnym jedynie wybranym ani też nagrodą za dobre czyny, jest sposobem życia, który rozpoczyna się od komunii z Ojcem, Synem i Duchem i promieniuje na cały horyzontalny wymiar egzystencji ludzkiej.

PODSUMOWANIE

Prawda o tym, że świętość jest rzeczywistością hermeneutyczną i personalistyczną o wyraźnym profilu relacyjnym i społecznym, ujawnia się zarówno podczas analiz ontologicznej świętości samego Boga, który jest komunią, jak też teandrycznej wspólnoty, jaką jest Kościół. W łonie Trójcy świętość jest ściśle powiązana z miłością Osób Bożych, z darem, jaki składają sobie wzajemnie Ojciec i Syn w Duchu. Trójjedyny Bóg dzieli się swoją świętością z człowiekiem w Kościele i poprzez Kościół. Tam relacyjność świętości uzyskuje podwójne znaczenie. Po pierwsze – ujawnia się prawda o tym, że Bóg pragnie wejść w relację, „podzielić się” swoją świętością z człowiekiem (w wymiarze syngularnym i społecznym zarazem), umożliwiając mu uczestnictwo w komunii, jaka zachodzi pomiędzy Ojcem i Synem w Duchu. Po drugie – świętość Boga przemienia także horyzontalny wymiar relacji międzyludzkich. Chrześcijanin staje się ikoną świętości Boga i pozwala włączyć innych ludzi w orbitę oddziaływania Boskiej świętości.

Wierzący, obdarowany udziałem w świętości Trójcy, daje o tym świadectwo w przestrzeni życia społecznego. Wprowadza w świat miłość i „logikę daru” poczynawszy od swoich najbliższych, poprzez ludzi których Bóg postawi

²⁹ Ibidem, 37.

na jego drodze, aż do przemiany życia społeczno-gospodarczego w skali globalnej. Wtenczas świętość staje się sposobem życia ludzi wierzących, którzy to poprzez aktywną działalność Ducha Świętego i własne posłuszeństwo wobec Jego poruszeń zmieniają świat, czyniąc z niego epifanię samego Boga. Nie wolno jednak zapominać o tym, że działalność *ad extra* stanowi zawsze punkt dojścia. Punktem wyjścia jest udział w świętości Boga samego, którego człowiek dostępuje przez posłanie Ducha i Syna w Kościele. Bez autentycznej duchowości, rozumianej jako wewnętrzne zjednoczenie z Bogiem, wszelkie choćby najpiękniejsze działania tracą swój blask oraz sens, a ostatecznie także siłę przekonywania i świadczenia o świętości Stwórcy. Świętość człowieka wymaga relacji do samego po trzykroć świętego Boga, jak również uczynków miłości w relacji do innych ludzi.

BIBLIOGRAFIA

- Bartnik, Czesław S. *Dogmatyka katolicka*. T. 1. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2009.
- Bartnik, Czesław S. *Dogmatyka katolicka*. T. 2. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2010.
- Benedykt XVI. Encyklika *Deus caritas est*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2005.
- Benedykt XVI. Encyklika *Caritas in veritate*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2009.
- Franciszek. Adhortacja *Gaudete et exsultate*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2018.
- Guzowski, Krzysztof. *Duch dialogujący*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2016.
- Jan Paweł II. Encyklika *Dominum et vivificantem*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1986.
- Jan Paweł II. Adhortacja *Christifideles laici*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1988.
- Jan Paweł II. List apostolski *Novo millennio ineunte*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2001.
- Jan Paweł II. *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich*, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2011.
- Jaśkiewicz, Sylwester. „Duch Święty jako Miłość w De Trinitate św. Augustyna.” *Tarnowskie Studia Teologiczne* 37(2018), 31-46.
- Mühlen, Heribert. *Una Mystica Persona. Die Kirche als das Mysterium der heilsgeschicht-lichen Identität des Heiligen Geistes in Christus und den Christen: Eine Person in vielen Personen*. München-Paderborn-Wien: Ferdinand Schöningh, 1968.
- Ratzinger, Joseph. “The Holy Spirit as Communio: Concerning the Relationship of Pneumatology and Spirituality in Augustine.” *Communio* 25 (1998), 324-337.
- Sobór Watykański II. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1964.
- Sobór Watykański II. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1965.
- Wojtyła, Karol. *Osoba i czyn*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2000.

RELACYJNY I SPOŁECZNY WYMIAR ŚWIĘTOŚCI

Streszczenie

Niniejszy artykuł podejmuje tematykę społecznego i relacyjnego wymiaru świętości. Jego inspiracją jest adhortacja *Gaudete et exsultate* papieża Franciszka. Analizy społecznego i relacyjnego wymiaru świętości poprzedza namysł nad świętością samego Boga, która stanowi ontologiczny fundament świętości Kościoła i człowieka. Celem artykułu jest ukazanie, iż świętość jest pewnym sposobem życia, polegającym na uczestnictwie w komunii trzykroć świętego Boga. Nie jest ona niedoścignionym ideałem, który osiągają jedynie nieliczni, ale modelem, wedle którego chrześcijanie winni kształtować życie Kościoła i otaczającą ich przestrzeń społeczną i relacyjną.

Słowa kluczowe: świętość; życie społeczne; Bóg; Kościół